

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.9, november 2016

Indledningen er redigeret af Holger Berg og Steen Tullberg

Tilsyn ved dr.phil. Ole Vind

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Om den Lancasterske Methode”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Baggrund og pædagogiske tanker
- 3 Efterliv
- 4 Anvendt litteratur

1 Anledning

Grundtvigs debatindlæg “Om den Lancasterske Methode” blev bragt den 27. november 1819 i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*. På denne tid skrev Grundtvig også på en afhandling “Om Almue-Underviisning”, der dog aldrig blev afsluttet. Hans tanker om skolevæsenet blev i alt først afklaret i 1830'erne (Bugge 1968, s. 19).

Den lancasterske metode var en pædagogisk tilgang til den praktiske undervisningssituation udtænkt af skotten Andrew Bell og englænderen Joseph Lancaster. Metoden blev også kaldt for ‘den indbyrdes undervisning’. Den gik ud på, at man lod eleverne overhøre hinanden stående i grupper foran ophængte tabeller og tavler, der skulle reciteres. På lærerens fløjtesignal marcherede gruppen videre til næste tavle. En enkelt lærer kunne således overvåge og stå for undervisningen af et betragteligt antal elever samtidig.

Den 24. april 1819 nedsatte Frederik 6. en kommission, der skulle planlægge indførelsen af den lancasterske metode i de danske skoler (jf. *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 36, den 4. maj 1819 og *Collegial-Tidende*, nr. 23, den 8. maj 1819). Bekendtgørelsen affødte en offentlig debat, bl.a. en lang række indlæg i *Nyeste Skilderie*. I *Nyeste Skilderie* den 23. november meddeltes det, at en kobberstikker af

kongen nu havde fået til opgave at udfærdige de tavler, der skulle bruges i undervisningen (sp. 1487). Det er formentlig derfor, at Grundtvig i sin artikel skriver, at "Acterne", dvs. forhandlingerne, synes at være afsluttet og enighed om metodens indførelse opnået. Det kommer bag på ham, og får ham til at reagere (sp. 1505).

Den indbyrdes undervisning blev importeret til Danmark gennem Frankrig, hvor den havde fået et militaristisk præg (Larsen, Nørr & Sonne 2013, s. 221). Den militære disciplin og anvendelighed tiltalte Frederik 6. Siden 1816 havde kongen forgæves forsøgt at få metoden indført, men var stødt på modstand. Derfor indsatte han i januar 1819 officeren J.N.B. Abrahamson til at forestå kommissionsarbejdet. Den prøveskole, Grundtvig nævner sp. 1509, var som kasernes skole også under militæret. Efter seks måneders undervisning blev der den 21. august 1819 udsendt en resolution, der tillod metoden i købstads- og landsbyskoler. Hvorvidt resolutionen skulle have haft karakter af et egentligt påbud, var længe diskuteret (Bugge 1965, s. 190 f.).

I "Om den Lancasterske Methode" fører Grundtvig en række argumenter i felten mod metodens øjeblikkelige indførelse. Særlig er han mod metoden som påbud, da det vil ødelægge det frie forhold mellem lærer og elev (sp. 1507). Han lægger sig indledningsvis på linje med præsten Johan Harder, der i et lille skrift med hele 88 *Spørgsmaale angaaende den indbyrdes Underviisnings Indførelse i Danmark* fra august havde advaret kraftigt mod metoden; Harder havde yderligere stillet spørgsmål til, om metoden fremmede børnenes moralske og religiøse følelser (Harder 1819, s. 13; Bugge 1965, s. 191).

2 Baggrund og pædagogiske tanker

I 1814, hvor Danmark befandt sig midt i en historisk krise med statsbankerotten året før og afslutningen af Napoleonskrigene, blev der vedtaget hele fem skolelove, der hver især satte rammerne for skolerne i de forskellige egne af landet (om skolelovene af 1814 se fx Larsen, Nørr & Sonne 2013, s. 127-148). Arbejdet med at reformere undervisningen havde stået på længe med oprettelsen af Den Store Skolekommission tilbage i 1789 (Larsen, Nørr & Sonne 2013, s. 82-85).

Den tyske pædagog Johan Bernhard Basedow (som Grundtvig henviser til sp. 1508) tog Jean-Jacques Rousseaus tanker om det naturlige barn til sig i sin skole for velhavende børn, Filantropinet (navnet dannet efter 'filantropisme'). Lærerne skulle uddanne eleverne til selvstændigt tænkende mennesker med vægt på et verdsligt og borgerligt liv. Religiøst var udgangspunktet rationalistisk, hvorfor religionsundervisningen fik en mindre fremtrædende plads (Larsen, Nørr & Sonne 2013, s. 51 f.). En anden pædagog, som Grundtvig også henviser til, var schweizeren Johann Heinrich Pestalozzi, hvis skoletanker var i slægt med Basedows, uden dog at hvile på et rationalistisk grundlag. Basedows metoder blev i Danmark afprøvet på Vor Frue Kirkes Fattigskole; forsøget blev efter en del kritik indstillet i 1809 (Larsen, Nørr & Sonne 2013, s. 63-67).

Rousseau, Basedow og Pestalozzi var ikke ukendte størrelser for Grundtvig. Deres tanker havde han behandlet tidligere, både i *Kort Begreb af Verdens Krønike i*

Sammenhæng (Verdenskrøniken 1812) og senere i *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum (Verdenskrøniken 1817)*. Den pædagogiske debat havde altså Grundtvigs vedvarende interesse (Bugge 1965, s. 217-224).

3 Efterliv

Grundtvigs artikel affødte to direkte kommentarer. Hans Jørgen Wille mente bl.a., at det var lovgivningsmagtens pligt at indføre gavnlige metoder i skolevæsenet. Det skulle ikke overlades til praktikerne ude i landet (Wille 1819, s. IX-XI).

I andet bind af *Om den indbyrdes Underviisnings Væsen og Værd* (1822) refererer P.H. Mønster og Abrahamson Grundtvigs indvendinger og imødegår derefter kritikken punkt for punkt (s. 276-287). Grundtvigs reaktion på de to første bind af Mønster og Abrahamsons værk findes i det uudgivne skrift "Endnu et Par Ord om indbyrdes Underviisning" ([fasc. 335.4](#)), som K.E. Bugge daterer til 1822-1823 (Bugge 1965, s. 226). Bell og Lancaster skulle senere få mere betydning for udviklingen af Grundtvigs egen læringsteori.

4 Anvendt litteratur

- Bugge, Knud Eyvin (1965) *Skolen for Livet. Studier over N.F.S. Grundtvigs pædagogiske tanker*. København.
- Bugge, Knud Eyvin udg. (1968) *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast*, bind 1-2, bind 1. København.
- Bugge, Knud Eyvin (1983) "Grundtvigs pædagogiske tanker" i *Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys. Hovedtanker og udviklingslinier fra de senere års Grundtvigforskning*, udg. Christian Thodberg & Anders Pontoppidan Thyssen, s. 210-224. Århus.
- *Collegial-Tidende for Danmark*, nr. 23, den 8. maj 1819, s. 317-330.
- Harder, Johan (1819) *Spørgsmaale angaaende den indbyrdes Underviisnings Indførelse i Danmark*. København.
- Larsen, Christian, Erik Nørr & Pernille Sonne (2013) *Dansk skolehistorie. Hverdag, vilkår og visioner gennem 500 år* bind 1-5, udg. Appel, Charlotte & Ning de Coninck-Smith, bind 2: *Da skolen tog form 1780-1850*. København.
- Mønster, P.H. & Joseph Abrahamson (1821-1828) *Om den indbyrdes Underviisnings Væsen og Værd*, bind 1-3. København.
- *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 36, den 4. maj 1819, sp. 531 f., den 23. november 1819, sp. 1487. København.
- Wille, H.I. (1819) *Den indbyrdes Underviisnings-Methode*. København.